

és azt a jelenlévő OVB tagnak átadni, vagy az OEE titkárságra megküldeni. (4. sz. melléklet, szakosztályok részére 5. sz. melléklet)

A választások lebonyolításának megkönnyítésére, a formailag is egységes szavazások megtartása érdekében közre bocsátjuk az OVB által javasolt szavazólap-mintát. (6.–8. sz. mellékletek) Természetesen minden más – az Alapszabályban és a választási szabályzatban foglaltaknak megfelelő – helyben kialakult forma is elfogadható. Felhívom a fi-

gyelmet, hogy a leadott szavazólapok a jegyzőkönyv mellékletét képezik.

A Helyi Csoportok az ülés tervezett időpontját szíveskedjenek a régióban illetékes OVB taggal úgy egyeztetni, hogy az illetékes OVB tag az ülésen részt tudjon venni.

A rendezvényre kérem, hogy a jelenlegi régióképviselet is szíveskedjenek meghívni.

Kedves Tagtársak!

Az OVB munkájának eredményessége érdekében, minél szélesebb körben moz-

gósítsuk tagtársainkat. A rendezvényeken való aktív részvétel és véleményalkotás biztosíthatja, hogy az elkövetkező négy évben olyan – az egyesületünkért tenni akaró – személyek nyernek megtisztelő bizalmat a tagságtól, akik eredményesen végzik az Alapszabályunk szellemében e nemes tevékenységüket a köz, azaz tagjaink (és szeretett szakmánk) javára.

Erdészüdvözzel:

Wisnovszky Károly sk.

az OVB elnöke

(Mellékletek a honlapon)

A Tanulmányi Állami Erdőgazdaság (Sopron) termőhelyfeltáró csoportjának története

2009-ben volt ötven esztendeje, hogy a soproni székhelyű Tanulmányi Állami Erdőgazdaság termőhelyfeltáró csoportja megkezdte működését. A termőhely- és erdőtipológia „hőskorában” alakult csoport munkája sok szempontból úttörő jellegű volt, napjainkban azonban már kevesen vannak, akik ennek az időszaknak az eseményeit jól ismerik. E problémát orvosolandó, a csoport kutatóival (dr. Csapody István, dr. Pállay Mária) mintegy tíz éve készített riportok, különböző kéziratos anyagok, valamint szakfolyóiratokban közölt publikációk alapján most megkíséreltem a termőhelyfeltáró csoport történetét és eredményeit egy kissé megvilágítani, s a szélesebb szakközönség számára is ismertté tenni.

Előzmények

A termőhelyfeltáró csoport létesítésének alapötlete abban az időszakban fogant, amikor a hazai erdőgazdálkodás vezetői megkezdtek a termőhelyi és erdőtipológiai adottságokra épülő erdőgazdálkodás szakmai alapjait lerakni, s azokat a Babos Imre-féle erdőgazdasági tájbeosztásnak megfelelően összefoglalni. Ez a korszak – az 1950-es évek vége – a táji erdőgazdálkodás és az ún. „zöld könyvek” születésének korszaka, s egyben a honi erdőgazdálkodás (szigorúan szakmai szempontból vett) „aranykora” is. Talán ekkor foglalkozott legtöbbet az erdészszakma az er-

dőgazdálkodás biológiai–ökológiai alapjaival, s erre az időszakra volt jellemző az erdészek és botanikusok szoros együttműködése, rendszeres szakmai tapasztalatcseréje.

A táji erdőgazdálkodás előkészítésének országos mozgalmá idején *Sallay Ferenc*, a soproni Tanulmányi Állami Erdőgazdaság igazgatója, valamint *dr. Gál János*, az Erdőmérnöki Főiskola Erdőtelepítéstani és Fásítási Tanszékének vezetője kezdeményezésére került napirendre egy soproni székhelyű kutatócsoport alakításának gondolata. A megalakulás éve 1959 volt, s két főállású szakember alkalmazásáról döntött az erdőgazdaság vezetősége. A csoport vezetője az 1958-ban az Erdőmérnöki Főiskoláról eltávolított *Csapody István*, munkatársa abban az évben végzett, friss diplomás erdőmérnökként *Pállay Mária* lett. A csoport munkáját éveken keresztül segítették a főiskola hallgatói, s alkalmanként a szombathelyi erdőrendezőség munkatársai is.

A termőhelyfeltáró csoport létesítésének közvetlen célja az erdőgazdaság termőhely-feltárási munkáinak ellátása volt, de komplex termőhelyi–erdőtipológiai–faterméstani kutatások révén az eredmények ezen a célkitűzésen – mint látni fogjuk – messze túlmutatnak.

A termőhelyfeltáró csoport székhelye Sopronbánfalván, a Fenyő tér 1. sz. alatt, a *dr. Máttyás Vilmos* vezette ERTI-állomás irodaépületének emeletén volt. Itt egy kis irodahelyiség, egy talajvizsgáló laboratórium, valamint egy labor-előkészítő volt a csoport birtoka. Innen

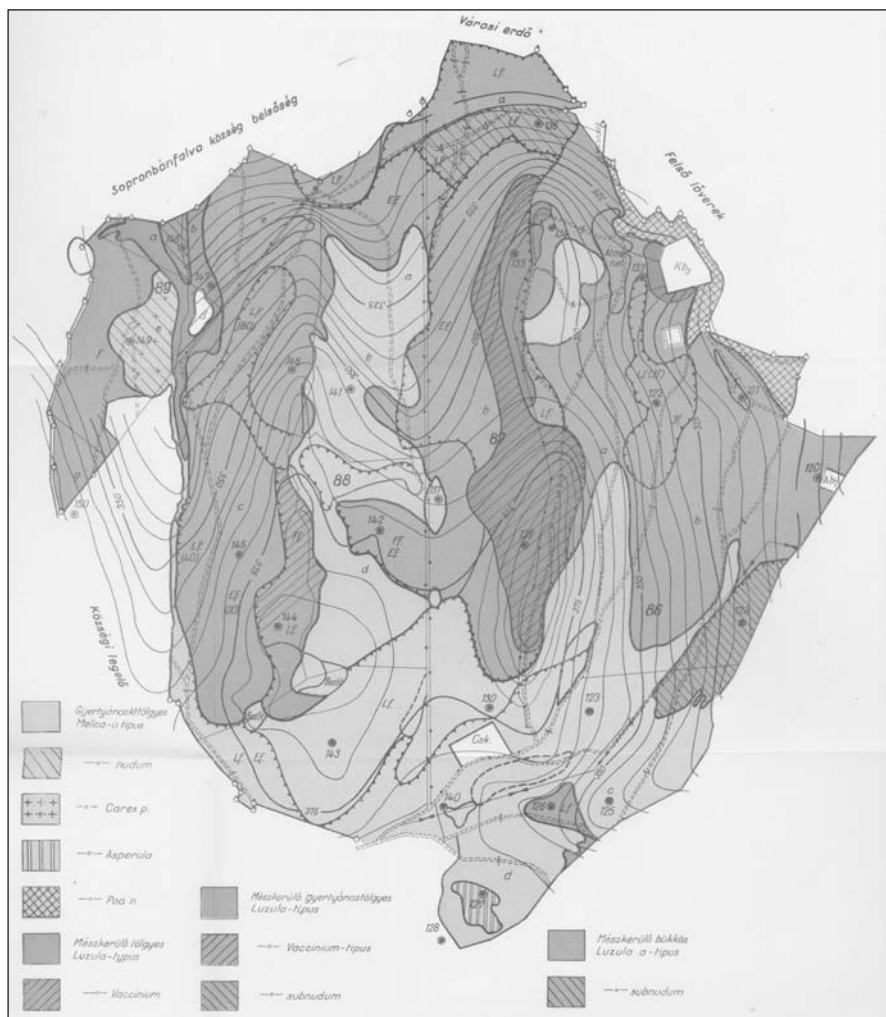
jártak ki terepmunkát végezni, s itt folytatók a belső feldolgozási munkák is.

Kutatási területek, módszertan

A csoport fő kutatási területe kezdetben a Soproni-hegység volt, ahol mindjárt az alakulás évében gondosan megtervezett termőhelyi, erdőtársulástani és faterméstani vizsgálatok indultak. A munkálatok a Sopron városhoz közel eső területeken, így elsőként a Récényi úttól keletre, a Váris, Károly-magaslat, Dalos-hegy, Nagyfüzes, Kánya-szurdok térségében kezdődtek, majd a Récényi úttól nyugatra, a Köves-árokig terjedő területen (Fáber-rét, Várhely, Muck, Ultra) folytatódtak.

A munkálatok vegetáció-térképezéssel kezdődtek, az ehhez használt 1:5000-es méretarányú alaptérképet a főiskola Földméréstani Tanszéke készítette. Mivel az egyik fő cél a termőhelyi és erdőtársulástani összefüggések megismerése volt, a vegetáció-térképen elsőként a potenciális természetes erdő-társulások állományait tüntették fel. Kiseb területre ezenkívül készült egy állománytípus-térkép is, melyre viszont már a tényleges faállomány-típusok előfordulásait rajzolták.

A vegetáció-térkép és állománytérkép megrajzolása után került sor a részletesebb vizsgálatok helyszínéül szolgáló ún. próbaterületek kijelölésére. A próbaterületek a hegység különböző természetes és származék jellegű állománytípusait kívánták megmintázni, így a gyertyános-tölgyesek és mészkerülő tölgyesek mellett ezek fenyegetett származék-

A soproni-hegységi Kolostor-erdő és környéke erdőtípus-térképe a „zöld könyvek” első, általános kötetében.

erdeiben és elegyetlen fenyvesekben (erdeifenyvesek, lucosok, feketefenyvesek stb.) is jelöltek mintaterületeket.

Kezetben átlagosan 4 hektárra jutott egy-egy próbaterület, ez azonban az állományok összetételétől, mintázatától függően némileg változhatott. A négyzet alakú próbaterületek nagysága előbb 10x10 m, később 20x20 m volt. A ránk maradt kéziratos anyagok alapján a Köves-árokotól keletre eső helységréssen összesen 248 db kijelölt és feldolgozott próbaterületről van információnk.

A próbaterületeken belül talajszelvény-gödrök készültek, s a helyszíni talajvizsgálatok mellett a legtöbb esetben laborvizsgálatokra (humusz%, $h\%$, kapilláris vízemelés stb.) is sor került. A helyszíni talajvizsgálati jegyzőkönyveken a talajszelvényeket precíz, aprólékos rajzokkal dokumentálták. A leírásokat és laborvizsgálatokat *Csapody István* és *Pallay Mária* végezték, de néhány szelvény leírása *dr. Járó Zoltán* nevéhez fűződik (utóbbi esetekben a laborvizsgálatok az ERTI budapesti telephelyén történtek).

A Csapody István által készített erdőtársulástani felmérés a klasszikus növénycönológia módszertana szerinti felvételezéssel történt: a mintaterületeken előforduló edényes növényfajok és mohák borításértékei (ún. A-D skála alkalmazásával) szintenként kerültek feljegyzésre. Ez a módszer a cönológiai elemzések lehetősége mellett (a próbaterületek állandósított sarokpontjai miatt) az újbóli felvételezés és összehasonlító értékelés lehetőségét is megteremtette.

A faterméstani felmérések során a mintaterületeken álló faegyedek fafaját, átmérőjét, magasságát (Blume-Leis), törzsmínősítését (Polanszky-féle osztályozás) és koronaméreteit „Állomány-felvételi lap”-on tüntették fel. Ezen felül jónéhány mintaterületen készült koronavetület-térkép, mely a törzsenkénti adatokkal együtt a mintaterület szinte teljes faállomány-szerkezeti dokumentációját adta. Pressler-féle fűrő használatával próbálkozások történtek továbbá növedékvizsgálatokra is. Az időigényes törzsenkénti felvételezéseket első-

sorban erdőmérnök-hallgatók, *Béky Albert*, *Füzi István*, *Gergács József*, *Tamás Katalin* és mások készítették. A próbaterületek állományfotóit *Szilvölgyi László* fényképezte.

A csoport 1963-tól a Soproni-hegyvidék belső területeire, így a Brennbergbánya környéki bükkös erdőkre is kiterjesztette tevékenységét. Ebben a térségben szórványos, próbaterületek kijelölése nélküli talajvizsgálatok, továbbá bükkösökre és égerligetekre irányuló növénycönológiai felvételezések folytak. A természetes erdőtársulások mintázatát rögzítő potenciális vegetációtérkép kidolgozásában ezen a területen már erdőtervezők (*Gyeltvai György*, *Takács Zoltán* és mások) is részt vettek.

A termőhelyfeltáró csoport 1960-tól az erdőgazdaság más területein is bekapcsolódott a termőhelyfeltáró munkába. A Dudlesz-erdő és a Szárhalmi-erdő területén a fentebb ismertetett módszerrel, próbaterületeken indultak vizsgálatok, s kisebb részterületeken erdőfaj-, illetve vegetációtérképezés is kezdődött.

Egyes kisalföldi területek erdeiben (Fertőszentmiklós, Iván, Rőjtőkmuzsaj, Sopronhórpács, Sopronkövesd stb. környékén) főleg talajszelvényvizsgálatok (mintegy 100-150 db) folytak. A kutatások itt a termőhelyleíró adatok pontosítása mellett elsősorban az erdősítési munkák megalapozását szolgálták, de a Répce-síkról tucatnyi olyan jegyzőkönyv is maradt ránk, mely erdőállományok melletti csemetekertek („vándor-csemetekertek”) előzetes talajtani vizsgálatát bizonyítja. A talajvizsgálatokkal érintett erdő-részletek területéről, illetve néhol (pl. Nagylózs) nagyobb területekről erdőfaj-, illetve vegetációtérképek készültek. Ezenkívül az említett tájegységekben kisebb-nagyobb intenzitással az erdőfaj-, illetve vegetációtérképek felvételezése is folyt.

A csoport eredményei

– A termőhely-feltárási munkák során legalább 450-500 talajszelvény helyszíni és (részben) laboratóriumi vizsgálatát végezték el a térségben (a jegyzőkönyvek jórészt ma is megvannak). A feltárások elsősorban a soproni-hegységi savanyú és podzolos barna erdőtalajok, továbbá a kisalföldi kavicsos-agyagos aljazaton kialakult ún. cseri talajok ismeretéhez járultak hozzá. A nagy mintaszám a Soproni-hegység, a Fertőmelléki-dombvidék, a Dudlesz-erdő és a Répce-sík genetikai talajtípusainak, ter-

mőhelyi kombinációnak kielégítő ismeretét eredményezte.

– Az erdőtársulástani tanulmányok alapján elkészült az erdőgazdaság kezelésében levő erdők erdőtípológiai osztályozása. A természetszerű és mesterséges állománytípusokra vonatkozó eredmények fontos kiegészítést jelentettek a *dr. Majer Antal* vezette tipológiai iskola munkájához és hazai erdőtípológiai rendszer kidolgozásához, véglegesítéséhez. *Csapody István* ezenkívül leírta az Iván, Rőjtökmuzsaj környéki kötött talajú, kavicsos termőhelyek („cseri talajok”) cseres-kocsányos tölgyes állományait, s azt új erdőtársulásként vezette be a hazai növénytársulástani szakirodalomba (1974).

– A faterméstani vizsgálatok a Soproni-hegység kocsánytalan tölgyes, gyertyános-kocsánytalan tölgyes és fenyves állománytípusainak növekedési és fatermési viszonyaira vonatkozó ismereteket bővítették. Különböző termőhelyekre és fajokra több száz fmagassági görbét szerkesztettek, s az eredményekből számos tanulmány (biológiai felsőmagassági osztályba sorolás, biológiai felsőmagasság és termőhelyi osztályok összefüggései, fajok összehasonlító növekedésvizsgálata, genetikai talajtípusok és erdőtársulások összefüggései, a talaj törmelék tartalmának hatása a faállományok növekedésére) született.

– A termőhelyi viszonyokra, a genetikai talajtípusokra és erdőtípusokra vonatkozó információk segítettek a 47. és 48. erdőgazdasági tájként nyilvántartott Soproni-hegyvidék és Soproni-dombvidék erdőművelési irányelveinek lefektetését, amit a Nyugat-Dunántúl erdőgazdasági tájcsoportról írott és 1963-ban megjelent „zöld könyvben” *Csapody István* és *Neuwirth János* (az erdőgazdaság akkori erdőművelési csoportvezetője) foglalt össze. A csoport kutatási eredményein alapult jórészt a 44. és 49. erdőgazdasági tájak (Kemenesalja és Hanság) termőhelyi és erdőtársulástani jellemzése is.

– A soproni-hegységi erdőtípus-térképezés tapasztalatai alapján *Csapody István* tollából elkészült a hazai erdőtípológiai-térképezési útmutató. A „zöld könyvek” első, általános kötetében közreadott módszertani leírásnál mintapéldaként a soproni-hegységi Kolostorerdő (és környéke) erdőtípus-térképét láthatjuk.

– Erdőrendezőik közreműködésével elkészült a Soproni-hegység hazai oldalán található állami erdőterületek po-

tenciális (a természetes erdőtársulások termőhelyi mintázat szerinti elrendeződését mutató) vegetáció-térképe. Az erdészeti üzemtervi térkép léptékének (1:10 000) megfelelő nyomtatott térkép néhány példányban, a Szombathelyi Erdőrendezőség kiadásában jelent meg, de a Köves-árokotól keletre eső hegység-rész természetes erdőtípusokat is felüntetve, kézi kidolgozású térképe 1:5000-es léptékben is ránk maradt.

– A fenti térképek már elkészülésük idején rögvést gyakorlati kérdések megalapozását szolgálták. A Soproni-hegység 1963. évi erdőrendezési munkái során ugyanis már hangsúlyosan előtérbe került az erdőgazdálkodás, erdőművelés tipológiai alapokra helyezése. Az erdőrézlet-határokat részben az erdőtípus-határokhöz igazították, a gyérítések erélyét, jellegét, illetve az erdőfelújítási módot erdőtípusoktól függően állapították meg, s a 20 éven belül kitermelésre, illetve alátelítésre besorolt állományok részleteiből vizsgálatával az erdősítésekhez szükséges csemeteszükséglet is jelentősen változott.

– 1968. évi vizsgálatok alapján az érvényben levő „Erdőnevelési utasítás” kiegészítéséhez és továbbfejlesztéséhez a termőhelyfeltáró csoport a Soproni-hegység területén beállított állománynevelési kísérletek területéről (összesen 21 helyszínről) közölt helyszíni talajvizsgálati és állomány-felvételi adatokat, továbbá 19 táblázatban leltárszerűen összefoglalta az erdőgazdaság területén előforduló valamennyi termőhelytípust és erdőtípust.

– Az egyetemi gyakorlati oktatáshoz az erdőgazdaság a Soproni-hegység területén felvett mintaterületek adatait és térképeit 1966-ban átadta az Egyetem Erdőműveléstani Tanszéke részére. Az erdőgazdaság és a tanszék különböző kutatási programokban számtalan esetben működött együtt, s ezekben a munkákban – volt szó talajtani vizsgálatokról, erdősáv-kutatásról, vagy növényteni felvételezésről – a termőhelyfeltáró csoport is mindig kivette a részét. A csoport tagjai közreműködtek továbbá az erdőgazdaság dolgozóinak továbbképzésében is (*Pallay Mária* egyik 1959. évi előadásának témája például „A termőhelyfeltárás jelentősége és jövőbeni felhasználása a Hegyvidéki Erdészetenél” címet viselte).

– A csoport kutatási eredményeiből két doktori disszertáció is készült. *Csapody István* „Termőhelyfeltárás és vegetációtérképezés a Soproni-hegységben”

című dolgozata a várasi hegység-rész termőhelyi és erdőtársulástani viszonyait elemzi, *Pallay Mária* „Faterméstani vizsgálatok a soproni várasi erdőben” című összeállítása pedig ugyanezen terület termőhelyi és faterméstani összefüggéseit részletezi.

– Járulékos eredmények között említhető számos florisztikai és növénytársulástani tanulmány, a *Laiticum* flórajárás hazai részének erdőtársulás-jellemzése, továbbá a „Fertő-táj flórája és vegetációja” (1975) című monográfia összeállítása *Csapody István* tollából.

Zárszó

A csoport az 1959 és 1971 közötti időszakban végzett intenzív termőhelyfeltáró tevékenységet, ezt követően már csak névleg létezett. 1971-ben a Fenyőtérségi bázishelyet felszámolták, a labor felszerelését (az egyik erdészeti középiskolának) elajándékozták, a csoport tagjai pedig „beköltöztek” az erdőgazdaság Templom utca 4. sz. alatti központjába (ma itt működik az Erdészeti Múzeum). Ezután *dr. Csapody István* (1975-ig, amíg az erdőgazdaságnál dolgozott) erdőművelési feladatokkal foglalkozott, *dr. Pallay Mária* pedig a műszaki erdészetenél tevékenykedett.

A termőhelyfeltáró csoport eredményei – mint láttuk – részben beépültek az országos és térségi szakmai kiadványokba, a helyi erdőgazdálkodási üzemtervekbe, továbbá hasznosultak a felsőfokú erdészeti oktatásban is. A kéziratok közül sajnos jónéhány jegyzőkönyv és térkép (például a Szárhalmi- és a Dudlesz-erdő vegetáció-térképe) elkallódott az elmúlt évtizedekben, de a kutatási anyagok jelentős része *dr. Csapody István* hagyatékából a NYME Növényzeti és Természetvédelmi Intézetéhez került, s napjainkban is elérhető, kutatható.

A korabeli vizsgálatok közül a termőhelyi feltárások ma is megismételhetők, az esetleges változások detektálhatók lennének. A faterméstani felmérések azonos állományokon történő újbóli elvégzése már sok esetben kétséges, mivel a csoport által megmintázott állományok jelentős részét már letermelték vagy megbontották. A soproni-hegységi próbaterületek fél évszázad után megismételt erdőtársulástani (cönológiai) felvételezése és a hegység újbóli vegetációtérképezése azonban megtörtént, a változások kiértékelése, illetve az eredmények publikálása a közeljövőben várható.

Szomorad Ferenc